

Projekt poświęcony jest piśmiennictwu na temat sztuki chińskiej powstającemu w zachodnim kręgu kulturowym w okresie od początków XVII po połowę XX wieku. Jego głównym celem jest prześledzenie procesu kształtowania się w Europie historii sztuki chińskiej. Zagadnienie to nie doczekało się gruntownego opracowania. Dostępne są jedynie studia poświęcone wybranym osobom wybitnych badaczy sztuki chińskiej, kolekcjonerom i ich zbiorom, jak też pojedynczym problemom mieszczącym się w ramach tego szerokiego tematu. Jego opracowanie wypełni istotną lukę w badaniach nad historiografią sztuki, a zrozumienie mechanizmów rządzących procesami pisania historii sztuki chińskiej w Europie przed 1950 może mieć istotne konsekwencje dla współczesnej historiografii sztuki tego regionu, rynku sztuki, jak też strategii prezentowania zbiorów sztuki dalekowschodniej w muzeach.

Historia sztuki chińskiej, zanim w 1. poł. XX wieku stała się dyscypliną akademicką, kształtowała się w obrębie licznych praktyk kulturowych związanych z podróżami, poznawaniem świata pozaeuropejskiego, kolekcjonerstwem i funkcjonowaniem rynku wyrobów luksusowych. Kluczową rolę w tym procesie odgrywali amatorzy-sinolodzy, kolekcjonerzy i marszandzi, a w pierwszym okresie jezuici prowadzący w Chinach działalność ewangelizacyjną oraz członkowie poselstw handlowych, dzięki którym do Europy docierały różnorodne informacje dotyczące Cesarstwa. Opisuąc budynki, rzeźby, obrazy bądź obiekty rzemiosła artystycznego Europejczycy musieli zmierzyć się z obcą im estetyką, światem nieznanych motywów i niezrozumiałej symboliki. By oddać istotę tego, co Inne, musieli znaleźć właściwe słowa, uciekać się do porównań, a dokonując oceny odwoływać się do kanonów bliskiej im sztuki europejskiej. Przed podobnym problemem stali kupcy sporządzający oferty swoich sklepów oraz kolekcjonerzy starający się opisać własne kolekcje i uporządkować zebrane obiekty. Spisując swoje refleksje i dokonując klasyfikacji obiektów tworzyli podstawy dziedziny wiedzy, która później zyskała instytucjonalne ramy.

Podstawowy przedmiot moich badań stanowi grupa wypowiedzi na temat sztuki chińskiej powstałych w latach 1600-1950. Są wśród nich zarówno refleksje jezuitów oraz członków poselstw, którzy opisywali widziane w Chinach obiekty rzeźby czy architektury, jak też kompilacyjne w charakterze, syntetyczne ujęcia sztuki w Państwie Środka, teksty towarzyszące wzornikom architektonicznym, pisma dotyczące zakładania ogrodów, teksty ukazujące się w prasie (m.in. recenzje wystaw), eseje pisane przez kolekcjonerów, często oparte na ich zbiorach, oraz pierwsze, przekrojowe ujęcia dziejów sztuki chińskiej. Analizując te narracje będę starała się odpowiedzieć na pytanie jak, w różnych momentach historycznych, Europejczycy rozumieli pojęcie „sztuki chińskiej”, jakiego języka używali, by poradzić sobie z zestawem nieznanych form i motywów, czym warunkowany był sposób, w jaki oceniali – zwykle nieprzychylnie – obiekty rzeźby, malarstwa czy znane z ilustracji oraz wzorników budowle architektoniczne. Przyjrę się także zależności między treścią narracji na temat sztuki a wyobrażeniami na temat Chin i Chińczyków, dostępnymi w Europie obiektami dalekowschodnimi (autorzy opierali bowiem swoje narracje m.in. na obiektach znajdujących się w ich kolekcjach, obiektach dostępnych na rynku wyrobów luksusowych oraz prezentowanych na wystawach, w tym Wystawach Światowych), miejscem jakie eksponaty dalekowschodnie zajmowały w europejskich muzeach oraz specjalizacją dziedzin wiedzy (takich jak historia sztuki, etnografia, antropologia) zajmujących się obiektami pozaeuropejskimi. Istotny element rozważań będą stanowiły ilustracje towarzyszące tekstom – postaram się odpowiedzieć na pytanie o ich udział w „pisaniu” historii sztuki chińskiej oraz kształtowaniu jej europejskiego kanonu.

Istotnym wątkiem badań jest postać Stanisława Kostki Potockiego, polityka, kolekcjonera i wszechstronnego dyletanta, twórcy pierwszej na gruncie polskim, świadomie budowanej kolekcji sztuki chińskiej. W centrum moich zainteresowań leży jego działalność kolekcjonerska oraz opublikowany przez niego artykuł na temat sztuki chińskiej (*O sztuce u Chińczyków*, 1815). Przetłumaczenie go na język angielski i opatrzenie komentarzem, a tym samym udostępnienie badaczom nie posługującym się językiem polskim, jest jednym z elementów projektu.

Projekt zakończony zostanie publikacją anglojęzycznej monografii poświęconej zagadnieniu historiografii sztuki chińskiej w Europie. Kluczowe dla projektu spojrzenie na teksty poświęcone sztuce chińskiej jako na narracje powstałe w obrębie różnorodnych praktyk związanych z kolekcjonerstwem i muzealnictwem, rynkiem wyrobów luksusowych i poznawaniem świata pozaeuropejskiego pozwoli na ukazanie kulturowych kontekstów „pisania” historii sztuki pozaeuropejskiej i jej narodzin jako dyscypliny akademickiej.